

знань. Виявляють розуміння інваріантності процесу навчання, в результаті чого розглядають художньо-педагогічний аналіз як мікродіяльність викладача і студента, вчителя і учнів. Проявляють варіативність мислення залежно від поставлених завдань, швидко знаходять співвідношення між складовими художньо-педагогічного аналізу (стиль, жанр тощо) музичного твору та особливостями його виконавського втілення. Високий рівень сформованості умінь художньо-педагогічного аналізу передбачає творчий стиль у роботі студентів.

Отже, на підставі аналізу наукової літератури та змісту діяльності вчителя музики було визначено критерії та показники сформованості умінь художньо-педагогічного аналізу музичних творів, що дає можливість обґрунтувати шляхи модернізації фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики з урахуванням особливостей досліджуваного феномену.

Література

1. *Верхола А.П. Критерии и способы оптимизации процесса обучения вузовским дисциплинам : автореф.. дис. ...д-ра пед. наук / А.П. Верхола.- К.,1986. - 21с.*

2. *Буркіна Н.С., Лукіна Т.О. Модель моніторингу підготовки учнів // Шкільний світ. - 2001. - №9 (89). - С.2-8.*

3. *Сериков Г.Н. Образование : аспекты системного отражения / Г.Н. Сериков.-Курган : Зауралье,1997. - 464с.*

4. *Шахов В.І. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект : [монографія] / В.І. Шахов. - Вінниця,2007. - 383с.*

5. *Городов П.Н. Оптимизация процесса воспитания в высшей школе / П.Н. Городов. - М. : ВПА,1990 - 127с.*

УДК 373.3.015.371:792.5: [374.091.33-027.22:78.091]

Слопа Н.В.

ДОСЛІДНО - ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІНЬ СЦЕНІЧНОГО ВТІЛЕННЯ МУЗИЧНИХ ОБРАЗІВ У ПОЗАШКІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В статье рассматривается ход и результаты экспериментальной работы по внедрению методики формирования у младших школьников умений сценического воплощения музыкальных образов во внешкольной деятельности. Представлены критерии, показатели, уровни сформированности у младших школьников умений сценического воплощения музыкальных образов.

Ключевые слова: *сценическое воплощение музыкальных образов, внешкольная деятельность, методическая модель, педагогические условия, критерии сформированности умений.*

In the article the progress and results of experimental work on the implementation method of forming abilities of pupils in primary stage incarnation of

musical images in extracurricular activities. Also criteria, indicators, levels of skills in primary school children stage incarnation of musical images.

Keywords: *ability to stage incarnation of musical images, extracurricular activities, methodological model, pedagogical conditions, criteria of skills.*

Гуманізація педагогічної праці, спрямованість її на розвиток особистості дитини сприяють створенню мережі нетрадиційних видів шкіл, розробці альтернативних систем освіти, авторських методик навчання. Проблеми становлення творчої особистості дітей вимагають сьогодні від вчителя вміння працювати в творчому режимі, у нестандартних напрямках, постійно удосконалювати професійну майстерність, опанувати специфічні форми і методи роботи з учнями у навчально-виховному процесі. На вирішення означених питань в процесі формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у позашкільній діяльності було спрямовано наше дослідження.

Підґрунтям для розробки даної методики становлять психологічні та педагогічні праці щодо сутності діяльності особистості; праці щодо розвитку творчої особистості в процесі діяльності (Л. Виготський, Г. Костюк, Я. Пономарьов, Б. Теплов, В. Моляко, С. Сисоєва та ін.), педагогічні дослідження шляхів розвитку творчих здібностей у процесі музичної і театральної діяльності: (Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, Н. Миропольська, В. Немирович-Данченко, К. Станіславський та ін.); методичні праці з вокального навчання (В. Антонюк, Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, А. Менабені, Ф. Ламперті, С. Ріггс та ін.).

Експериментальна методика впроваджувалась в процесі вивчення дисципліни «Вокальний ансамбль» у музичній школі, школі мистецтв та у вокальних гуртках центру дитячої та юнацької творчості.

В основу методики формування умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів покладено *методичну модель*, яка складається з *педагогічних умов* залучення учнів до втілення музичних образів у процесі прилюдної діяльності, *методів і прийомів* музично-сценічного навчання учнів, *форм та етапів* формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів.

У процесі дослідження було визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування умінь сценічного втілення музичних образів у молодших школярів, а саме:

- *забезпечення позитивної установки школярів на музично-сценічну діяльність*, реалізація якої потребує: створення атмосфери доброзичливого морально-психологічного клімату; вибір оптимальної структури заняття з метою уникнення перевтоми юних співаків, образливості, відсутність на заняттях різкої критики, вияв уваги до кожного учасника колективу; розширення музичних вражень дітей у музично-сценічній діяльності; заохочення учнів до музично-сценічної діяльності шляхом перегляду дитячих театральних вистав, опер, концертів дитячих колективів, забезпечення можливостей вільного виявлення дитиною художнього ставлення до мистецтва в процесі обговорення та аналізу прослуханих та побачених вистав і концертів;

- *реалізація індивідуально-диференційованого підходу до дітей як засобу активного спонукання школярів молодшої вікової групи до самовираження в процесі ансамблевого музикування, що передбачає використання поряд із груповими індивідуальних занять, врахування реальних психофізіологічних можливостей кожного учня, а також вибір для кожного індивідуальних засобів самовираження та створення компенсаторних механізмів; цілеспрямоване формування таких стосунків у колективі, за яких кожний відчуває себе особистістю; забезпечення кожній дитині можливостей індивідуальних творчих проявів;*

- *цілеспрямована активізація слухового контролю в процесі ансамблевого музикування, яка спрямована на: накопичення у співаків слухового досвіду; використання художньо-асоціативних зв'язків, пов'язаних з емоційним станом; формування умінь контролювати та регулювати власний спів у процесі ансамблевого звучання в ситуаціях емоційно-підвищеного стану; формування навичок співу а capella, який створює найкращі умови для розвитку внутрішнього слуху та навичок художнього інтонування.*

Ефективність процесу формування у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів забезпечується використанням у роботі з молодшими школярами таких методів і прийомів роботи; художній тренінг (цілеспрямоване створення ситуацій «успіху», «концертного виступу», «емоційно-сценічної концентрації», «заохочення» і т.п.), виконання завдань пізнавально-пошукового, оцінювального та творчого характеру та виконання вправ на розвиток і корекцію вокальних умінь, умінь ансамблевого співу, формування елементів сценічної техніки.

Критеріями та показниками сформованості уміння сценічного втілення музичних образів визначено:

- *ступінь зацікавленості вокально-ансамблевим співом в умовах прилюдної діяльності. Цей критерій виражає характер мотиваційно-особистісних уподобань учнів. Ми вважаємо, що мотиваційна зацікавленість є передумовою успішної музично-сценічної діяльності. Від наявності цільової спрямованості учнів на творчу діяльність залежить міра її інтенсивності: активність чи пасивність. Показники: виявлення постійного бажання до сценічно-творчої діяльності; яскрава емоційна реакція на ансамблево-сценічну діяльність;*

- *міра здатності до усвідомлення і адекватного відтворення змісту музичних образів в умовах прилюдної діяльності. Висунення цього критерію виражає глибину мистецького розвитку дітей і передбачає формування сприймання музики, що характеризується спроможністю надати словесну характеристику художнього образу, проявити самостійність у трактовці музичного твору. Показники: виявлення активності та самостійності у створенні колективної інтерпретації музичного твору; уміння виразно виконати фрагмент самостійно розученого твору; уміння дати елементарну словесну характеристику образу;*

- *міра здатності до ансамблевої взаємодії. Результативність прилюдного виступу значним чином залежить від здатності коригувати власний спів відповідно до співу інших учасників ансамблю, від спроможності*

визначити «на слух» вади власного співу у порівнянні з іншими. Даний критерій спрямовано на діагностування, по-перше, якості власного співу, по-друге, результатів співу в ансамблі. Показники: уміння коригувати власний спів відповідно до співу інших учасників ансамблю на основі слухового контролю; уміння визначити вади власного співу у порівнянні зі співом інших учасників ансамблю;

- *міра здатності до артистичної передачі змісту музичних образів.* Цей критерій спрямовано на виявлення рівня емоційності учнів в процесі виконання, з'ясування особливостей поведінки під час прилюдного виступу. Ми вважаємо, що такі показники, як вільна, невимушена поведінка, емоційність учнів у музично-сценічній діяльності, певним чином позначаються на рівні артистичної передачі змісту художніх творів. Показники: виявлення емоційності в процесі виконання; уміння вільно використовувати сценічні рухи, жести, міміку;

- *міра здатності до збереження творчого самопочуття в умовах прилюдної діяльності.* Це також необхідна умова забезпечення успіху концертного виступу. Ступінь результативності музично-сценічної діяльності характеризується виразністю виконання, образною яскравістю, що передбачає впевненість виконання, схильність до імпровізації у виникненні непередбачуваних ситуацій, ситуацій помилок тощо. Показники: емоційна стабільність в умовах прилюдного виконання, виявлення елементів імпровізації у сценічній поведінці; вільна, невимушена, безпосередня поведінка під час прилюдного виступу.

Під час спостереження особлива увага зверталась на такі моменти: психологічна атмосфера на заняттях; ставлення школярів до музично-сценічної діяльності; використання педагогом завдань творчого характеру із залученням дітей до імпровізації, інтерпретації музичних творів, до артистичної передачі художніх образів під час опрацювання вокальних творів та ступінь самостійності їх виконання школярами;

На основі розроблених критеріїв та відповідних показників сценічного втілення музичних образів було здійснено діагностику стану сформованості у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів у процесі ансамблевого співу.

За результатами констатувального експерименту було визначено три *рівні* сформованості у молодших школярів умінь сценічного втілення музичних образів.

Високий рівень характеризується яскравою потребою школярів у сценічно-творчій діяльності, захопленістю ансамблевим співом. Учня цього рівня притаманна творча ініціатива; певна самостійність; вони спроможні створювати художні образи, спираючись на власний досвід; виявляють здатність до аналізу та інтерпретації художніх творів, проявляють стійкість у збереженні творчого самопочуття в процесі прилюдної діяльності (репетиція, концертний виступ) у різних умовах, схильні до імпровізації, у процесі ансамблевої взаємодії вони добре відчують партнерів та допомагають своєю впевненістю іншим, менш упевненим у собі учасникам ансамблю, у виконавській діяльності емоційні, володіють виразною мімікою, сценічними рухами, жестами, артистично відтворюють зміст художніх образів.

В учнів із середнім рівнем сформованості умінь сценічного втілення музичних образів добре розвинена уява та фантазія, вони зацікавлені сценічно-творчою діяльністю, проявляють активність у репетиційному процесі, але потреба у сценічній діяльності обмежена, здатність імпровізувати, інтерпретувати виявлена обмежено, недостатньо розвинуте образне мислення, процес ансамблевого виконання носить репродуктивний характер. Часто у цих школярів виникають труднощі під час передачі певного настрою за допомогою міміки, їх жести більш скуті, ніж у учнів, які досягли високого рівня. Уміння коригувати власний спів в учнів цього рівня розвинене недостатньо, деякі з них прагнуть виділитися на фоні інших учасників ансамблю (голосніше співають, використовують багато рухів). У прилюдній діяльності такі учні відчувають себе невпевнено, їх виконання не яскраве, не емоційне, що безпосередньо впливає на артистичну передачу художніх образів.

До *низького рівня* віднесено учнів, у яких відсутня зацікавленість процесом ансамблевого співу. Вони емоційно обмежені, не здатні імпровізувати, аналізувати, не проявляють ініціативу у відтворенні змісту музичних образів, вокальні навички розвинені слабо. Міміка учнів цього рівня маловиразна, або зовсім нерухома в процесі виконання, у них виникають труднощі із застосуванням сценічних рухів. У колективі ці учні пасивні, не прагнуть проявляти ініціативу. Такі школярі не здатні реалізувати себе у творчій діяльності, та, відповідно, не можуть втілити зміст музичного образу. Як правило, вони відчувають себе відокремлено, не вміють працювати в колективі.

Перевірка ефективності розробленої методичної моделі відбувалась під час проведення формувального експерименту за попередньо визначеними етапами – мотиваційним, творчо-репетиційним, творчо-сценічним і підсумково-коригуючим.

Перший етап – *мотиваційний* – зорієнтовано на формування мотивації, потреби в прилюдній діяльності шляхом створення умови позитивного налаштування у школярів на музично-сценічну діяльність.

Другий етап – *творчо-репетиційний* – переслідує мету формування вміння інтерпретації музичних творів, розвиток здатності до відповідного вибору музично-виражальних засобів музичного твору; основний метод роботи на цьому етапі – художній тренінг на досягнення оптимального спілкування учасників вокального ансамблю, який передбачає виконання комплексу імпровізаційно-творчих вправ, проведення рольових ігор, інсценізації вокальних творів.

Третій етап – *творчо-сценічний* – спрямовано на залучення учнів до використання елементів імпровізації шляхом застосування методу «емоційно-сценічної концентрації», залучення учнів до цілеспрямованої активізації слухового контролю в процесі ансамблевого музикування.

Четвертий етап – *підсумково-коригуючий* – підпорядковано залученню школярів до власного самодіагностування щодо готовності до творчо-сценічної діяльності із застосуванням методів аналізу результатів індивідуальної і колективної музично-сценічної діяльності, самооцінки власної творчої музично-сценічної діяльності.

Формувальний експеримент тривав чотири навчальних роки. Школярі були розподілені на дві групи – контрольну та експериментальну. Учні експериментальної групи навчались за запропонованою методикою, учні контрольної групи – традиційною.

Усі етапи формування вмінь втілювали музичні образи тривали протягом одного навчального року. На кожному з етапів використовувались методи попереднього етапу і додавались нові.

Після кожного з проведених етапів визначався рівень сформованості у молодших школярів умінь втілювати музичні образи за допомогою замірів в експериментальних і контрольних групах. У результаті було отримано позитивну динаміку сформованості вмінь у музично-сценічній діяльності, яка довела ефективність розробленої нами експериментальної методики і формування вмінь втілювати художні образи у музично-сценічній діяльності.

Література

1. *Выготский Л. С. Психология искусства / Л. С. Выготский. – М.: Искусство, 1965. – 334 с.; М., 1984. – 205 с.*

2. *Дмитриева Л. Г. Методика музыкального воспитания в школе : учебн. [для учащихся педагогических училищ] / Л. Г. Дмитриева, Н. М. Черноиваненко. – М. : Просвещение, 1989. – 207 с.*

3. *Душний А. І. Методика активізації творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі музично-інструментальної підготовки : дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / А.І. Душний ; НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2006. – 204 с.*

4. *Емельянов В. В. Развитие голоса. Координация и тренаж / В. В. Емельянов. – Санкт-Петербург. – 1997. – 190 с.*

5. *Жигінас Т. В. Методичні засади підготовки майбутніх учителів музики до концертно-освітньої діяльності серед дітей та юнацтва освіти : автореф. дис. . канд. пед. наук : 13.00.02 / Т. В. Жигінас ; НПУ ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2007. – 43 с.*

6. *Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению / А. Г. Менабени. – М. : Просвещение. – 1987. – 95 с.*

7. *Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.*

8. *Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник / Ростовський О. Я. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.*

9. *Рудницька О. П. Основи педагогічних досліджень : навч.-метод. посібник / О. П. Рудницька, А. Г. Болгарський, Т. Ю. Свистельнікова / – Київ, 1998. – 143 с.*

10. *Шацкая В. Н. Музыка в школе. Художественное воспитание средствами музыкального искусства / В. Н. Шацкая. – М. : АПН РСФСР, 1950. – 175 с.*

11. *Шипунов С. Харизматичний оратор : руководство к курсу "Словесная импровизация" / С. Шипунов. – М., 2010. – 288 с.*